

BOEREN

PIET MAAS

Boeren waren en zijn bepalend

Boeren zijn door de eeuwen heen heel bepalend voor het Wormer- en Jisperveld geweest: ze ontgonnen eeuwen geleden het moeras om te gaan akkerbouwen, daarna legden ze zich eeuwenlang toe op veehouderij en nu is landschap- en natuurbeheer bijna hun hoofdtaak.

Het aantal grondgebruikers in het Wormer- en Jisperveld is in de afgelopen zeventig jaren enorm afgenomen. Dat sluit aan bij de landelijke trend: in 1950 waren er in Nederland 410.000 boerenbedrijven, in 2021 nog zo'n 52.000. Door de matige omstandigheden (varen, nat, kleine percelen met greppels) verdienen de boeren van het Wormer- en Jisperveld de laatste decennia een schamele boterham. Daarom zagen jonge boeren er vaak geen brood in om het ouderlijke veebedrijf voort te zetten.

De arbeidsomstandigheden voor de WJV-boeren waren vooral zwaar doordat veel land vaarland was. Daarom werd er in 1958 een ruilverkaveling aangevraagd. Pas door de Relatienota van 1975 is dit initiatief omgezet in een landinrichting. Die werd in 1992 opgeleverd. Door landinrichting en door allerlei andere stimulerende overheidsmaatregelen werd het voor de Nederlandse boeren mogelijk om meer koeien te houden. Door per arbeidsuur meer melk te produceren is het Nederlandse voedselpakket goedkoop gebleven, maar

helaas moeten boeren nog steeds hard werken voor weinig verdiensten. Eigenlijk is het nog erger dat er door wisselend beleid van de overheid grote onzekerheden zijn. Dat alles is niet alleen zuur voor de boerenstand, maar ook voor het natuurbehoud. Boeren zijn immers nog steeds heel belangrijk voor het in stand houden van het Veld.

In de Relatienota zijn begrenzingsen tussen natuur en landbouw vastgesteld. Het tussenliggende gebied werd beheergebied. Het werd daarmee voor boeren mogelijk om met de overheid een beheerovereenkomst aan te gaan. Later werd deze overeenkomst ondergebracht bij een agrarische natuurvereniging. Natuurmonumenten heeft in de afgelopen zestig jaar veel grond verworven en in pacht uitgegeven. Omdat er voor het beheer van de percelen in het hart van het Veld geen boer te vinden was, heeft Natuurmonumenten vanaf 1985 veel grond in eigen beheer genomen.

Agrarische ontwikkeling

De landinrichting heeft een duidelijke arbeidsbesparing opgeleverd. Veel gronden waren voorheen alleen per boot te bereiken. Dat maakt de exploitatie van het grasland erg tijdrovend. Door insteekwegen is er veel vaarland omgezet naar gronden die rijdend bereikbaar zijn. Het kerngebied is een vaargebied gebleven.

Door het liberale marktsysteem blijft het voor boeren in Nederland moeilijk om een inkomen te behalen. Dat geldt helemaal voor het Wormer- en Jisperveld waar grote machines op de vaak natte ondergrond en de grillige percelen niet uit de voeten kunnen, waar soms vaarpercelen zijn en waar tegenwoordig grote ganzenoverlast is. De huidige boeren hebben, naast melkvee en schapen, vaak een tweede bedrijfstak. We zien natuurboerderijen, zorgboerderijen, boerderijwinkels, botenverhuur, paardenpensions, boerderijcampings en bedrijven die zich hebben verbreed in de grond-, weg- en waterbouw.

Het boerenleven in het Veld is de laatste vijftig jaar enorm veranderd: er zijn ligboxstallen gekomen, boeren gingen over van paard naar trekker, de melkrobot heeft mondjesmaat zijn intrede gedaan, er zijn ganzen gekomen, hooien gebeurt bijna niet meer, ronde balen kuilgras hebben de overhand, de bemesting gebeurt veelal niet meer met vaste mest maar met drijfmest en resistentie van parasieten verslechtert de gezondheid van het vee.

De mestwetgeving zet de bedrijfsvoering onder grote druk. En dan hebben we het nog niet eens over het stikstofprobleem! Het grondgebruik is ook lastig door de enorme hoeveelheid wildschade. De vergoedingen die de provincie uitkeert, dekken de schade niet. Dit zijn allemaal kostprijsverhogende factoren die de boeren er in een suboptimaal veehouderijgebied als het Wormer- en Jisperveld niet bij kunnen hebben.

Natuurontwikkeling

Boeren kunnen een beheercontract afsluiten. Doelstelling is het beschermen van de weidevogels en botanische waarden. Boeren kunnen deze agrarische natuurbeheer-

contracten via de agrarische natuurvereniging Water, Land & Dijken regelen. Deze vereniging ondersteunt ook agrariërs die aan de zogenaamde verbreding doen. Vrijwilligers ondersteunen de boeren bij het legselbeheer van de weidevogels.

Met de invoering van de Ecologische Hoofdstructuur in Nederland in 1990 werd het belang van het weidevogelbeheer nog meer benadrukt. Nederland moet dit natuurnetwerk voor 2027 realiseren. De EHS is ondertussen omgedoopt in het NNN, Natuurnetwerk Nederland.

Daarnaast is het Wormer- en Jisperveld onderdeel van het Natura 2000-gebied Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder. De Natura 2000-richtlijn biedt een sterke bescherming tegen allerlei plannen die slecht voor de natuur zijn. De richtlijn zorgt namelijk voor de strenge restricties voor het verlenen van vergunningen. Dat maakt het voor een boer lastig om zijn bedrijf aan veranderde omstandigheden aan te passen.

Naast biodiversiteit is weidevogelbeheer een belangrijke doelstelling. Dat zorgt regelmatig voor succesjes. En dat is Reintje de Vos ook niet ontgaan, met grote vraatpartijen als gevolg. Voeg daarbij de verdringing van weidevogels door de grote hoeveelheid ganzen en je zult begrijpen dat deze ontwikkelingen knagen bij boeren met grote passie voor weidevogels.

De provincie Noord-Holland wil graag een beheercontract dat meer continuïteit biedt. Daarom zou het agrarisch natuurbeheer in het Natuurnetwerk Nederland eind 2022 stoppen. Voor een groep WJV-boeren waren de eerste geruchten daarover al in 2005 aanleiding om de koppen bij elkaar te steken en gezamenlijk een aanbod te doen om hun gronden zelf om te vormen naar de functie 'natuur' en zelf het

beheer uit te voeren. En dit is aardig gelukt. Veel boeren zijn nu opgeleid tot gecertificeerd natuurbeheerder.

Om de natuurwaarden en biodiversiteit voor lange tijd te beschermen, wil de provincie de continuïteit van de veehouderijbedrijven waarborgen via groene financiering en veertigjarige contracten voor het landgebruik. Dat gebeurt in de vorm van een Gebiedsproces. De boeren in het Veld krijgen een grote rol in dat proces. Het terugdringen van de pitrus, de ganzen en de predatoren zijn belangrijke speerpunten.

Bodemdaling

Een andere discussie die in Nederland wordt gevoerd is de discussie over bodemdaling oftewel inklinking. Het veenpakket oxideert als er door ontwatering zuurstof bij komt, waardoor het maaiveld daalt. Bij een te grote vernatting zorgen andere processen ook voor maaiveld daling. In het Wormer- en Jisperveld is bodemdaling al eeuwen gaande. Proeven, onder andere in Assendelft, geven aan dat veenvorming (en daarmee stijging van het maaiveld) ook mogelijk is.

De bovenste bodemlaag is een heel complexe opperhuid van het veen. Het gaat daarbij om het samenspel van waterpeil, waterkwaliteit, kleigehalte, bodemleven en landbouwkundig gebruik. Meer onderzoek naar die factoren is dringend gewenst. Het fenomeen circulaire landbouw komt daarbij ook om de hoek kijken. Kringlooplandbouw is nu een modewoord, maar zal binnenkort ingeburgerd zijn. Geen grote afstanden afleggen met mest en biologische afbreekbare afvalproducten. Boeren gaan een belangrijke rol spelen bij het oplossen van deze problematiek.

Maatschappelijke ontwikkeling

Bij het groeien van de steden en dorpen in de omgeving vragen de bewoners en gebruikers van de openbare ruimte steeds meer van het 'platteland'. Recreatie, natuur, landschap, streekeigen markt, educatie, zorg, veiligheid, sport en beleving zijn een uitdaging voor de laatste overgebleven boeren.

De nuchterheid, het doorzettingsvermogen en de kennis bij de boeren is zo groot dat boeren een verdienmodel toekomt. De opdracht in het Gebiedsproces is om de belanghebbende partijen te laten samenwerken om van het Wormer- en Jisperveld een mooi en dynamisch gebied te maken, dat rijk is aan alle waarden die ik heb benoemd. Aan de boeren uit het Wormer- en Jisperveld zal het niet liggen!

